

ÖĞRETMEN REHBER KİTAPÇIĞI

Oryantalist Resim Koleksiyonu

Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar Sergisi

PERA MÜZESİ

Değerli Öğretmenler,

Suna ve İnan Kıraç Vakfı Pera Müzesi, koleksiyon sergilerini öğrencileriyle birlikte serbest olarak gezmek isteyen öğretmenlere yönelik Öğretmen Rehber Kitapçıkları hazırladı.

Kitapçıklarda Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar, Kahve Molası: Kütahya Çini ve Seramiklerinde Kahvenin Serüveni, Ağırlık ve Ölçü Sanatı sergilerinden seçilmiş eserlerin açıklamaları, müfredata ve hedeflenen kazanımlara uygun etkinlik önerileri, öğrencilere yönelik sorular yer alıyor. Bu kitapçıklar sayesinde öğretmenler, öğrenci gruplarıyla müzeye gelmeden önce hazırlık yapabiliyor, eserlerin incelenmesine ilişkin bilgi edinebiliyor. Sunulan bilgiler doğrultusunda öğrenciler; eleştirel ve yaratıcı düşünme, sorgulama, kendilerini doğru biçimde ifade edebilme becerilerini geliştiriyor. Müze gezisi sonrasında ise, dileyen öğretmenler okula döndüklerinde öğrencileriyle müzede gezdikleri sergiler hakkında çeşitli etkinlikler yapabiliyor.

Serbest Gezi Gün ve Saatleri:

Salı, 10:00-16:00 arasında her saat başı

Çarşamba, 10:00-16:00 arasında her saat başı

Perşembe, 10:00-16:00 arasında her saat başı

Cuma, 10:00-16:00 arasında her saat başı

Gruplar en fazla 45 öğrenci ile müzeye öğretmenleri eşliğinde ziyaret edebilir.

Rezervasyon için, ziyaret tarihi, öğrenci sayısı, öğretmen sayısı, ziyaret saati, yaş grubu ve öğretmen iletişim bilgileri gereklidir.

İşbu Öğretmen Rehber Kitapçığı ("*Kitapçık*"), burada yer verilen her türlü bilgi ve belge Suna ve İnan Kıraç Vakfı'na aittir, yalnızca Suna ve İnan Kıraç Vakfı tarafından ve Suna ve İnan Kıraç Vakfı'nın ön izni ile kullanılabilir. Kitapçığın ve/veya içeriğinin ön izin alınmaksızın izinsiz kullanımının tespiti durumunda Suna ve İnan Kıraç Vakfı her türlü yasal haklarını kullanmayı saklı tutar. Kitapçığın 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca tüm yasal hakları saklı olup, Kitapçık herhangi bir şekilde izinsiz kopyalanamaz, üzerinde değişiklik yapılamaz, iletilemez ve/veya yayınlanamaz. Başka kurum ya da kuruluşlarca dökümanlarında yayınlanamaz.

Pera Öğrenme Hakkında

Pera Müzesi Öğrenme Programları'nda uygulamalı çalışmalarla pekiştirilen atölyeler, müzeyi sosyal hayatın bir parçası kılmayı amaçlıyor. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan programlar, koleksiyon sergilerinin yanı sıra, süreli sergilere yönelik de hazırlanan atölyeler ile Pera Çocuk (4-6, 7-12), Pera Genç (13-17), Pera+ (18+, 60+), Öğretmenler, Okul Grupları (anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise) ve Pera Engelsiz (Zihinsel Engelli) kategorileri altında birbirinden renkli ve yaratıcı etkinlikleri yıl boyunca sürdürüyor.

Sanatın farklı akımlarına gönderme yapan atölyelerde tecrübe beklenmeksizin katılımcılar; müzeciliğe dair farklı süreçleri de inceleme imkânı buluyor. Aynı zamanda katılımcılar görerek, dokunarak, koklayarak, interaktif bir şekilde deneyimleyerek keşfediyor. Çocukların ve gençlerin merakla bekledikleri Sanal Gerçeklik, Maker, 3 Boyutlu Tasarım, Minecraft, IoT gibi atölyeler gerçekleştiriliyor. Yaratıcı drama yöntemlerini kullanarak rol yapma, doğaçlama ve oyunla, müzeyi yaşayan bir mekân olarak deneyimlemelerini sağlayan, müze bilinçlerini ve estetik becerilerini geliştiren çalışmalar yapılıyor.

Pera Öğrenme senelik programı kapsamında, özel günlere yönelik de atölyeler gerçekleştiriyor. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda çocuklara yaratıcı drama, beden perküsyonu, masal anlatımı, Çocuk Oda Orkestrası ve Çoksesli Çocuk Korosu etkinlikleri düzenleniyor. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nda gençlere; Hip-Hop dans atölyesi, maske atölyesi gibi ilgi çekici ücretsiz atölyeler yapılıyor. Bunlara ek olarak, Yarıyıl Tatili Atölyeleri, Anneler Günü, Babalar Günü, Yaz Tatili Atölyeleri ve Yılbaşına Özel Atölyeler gibi farklı atölyelere de yer veriliyor.

On sekiz yaş ve üzerindeki herkesin katılabildiği Pera+ atölyelerinde katılımcılar, farklı konularda uzmanlaşmış eğitimler eşliğinde Pera Müzesi'nin koleksiyon ve süreli sergilerini geziyor ve müzeyi felsefe, müzik, edebiyat, fotoğrafçılık gibi farklı disiplinler ile birlikte deneyimliyor. Pera Öğrenme koleksiyon sergileri kapsamında farklı branşlardaki öğretmenlere yönelik sergi turu ve disiplinler arası atölyeler düzenliyor. Atölyelerde öğretmenlere müzeyi öğrencileriyle nasıl daha etkili ve interaktif şekilde gezebileceklerine dair bilgiler de veriliyor. Son olarak, Pera Müzesi'nin süreli sergilerinden ilhamla hazırlanan yaz atölyelerine katılan çocukların yaratıcı dünyasını yaz sergileriyle bir araya getiriyor. Yaz atölye programında çocukların yarattıkları objelerden oluşan sergi hem atölye alanında hem de dijital platformda izleyiciyle buluşuyor.

Pera Öğrenme Programları kapsamındaki bu çok çeşitli atölyelerde herkesi kendini sanat ve tasarımla ifade etmeye, Pera Müzesi'ne bekliyoruz.

Suna ve İnan Kırac Vakfı Oryantalist Resim Koleksiyonu

2. Kat Sergi Salonu

Sevgi ve Erdoğan Gönül Galerisi

Suna ve İnan Kırac Vakfı'nın, konusunda ülkemizin en zengin koleksiyonlarından biri olan Oryantalist Resim Koleksiyonu, 17. yüzyıldan 20. yüzyıl başlarına uzanan bir dönemde, Avrupalı ressamın özellikle Osmanlı dünyasını ve ağırlıklı olarak İstanbul'u betimleyen eserlerinin yanı sıra, Osmanlı sanatçılarının bu dönemdeki karşılıklı etkileşimini yansıtan eserlerini de barındırmaktadır. İmparatorluğun son iki yüzyıldan geniş bir görsel panorama sunan bu koleksiyonda Osman Hamdi Bey'in yapıtları ve ünlü "Kaplumbağa Terbiyecisi" tablosu da yer almaktadır. Oryantalist sanatın Osmanlı eksenli bu çok özel kesitine yönelmiş olmasıyla da ayrıcalıklı bir yere sahip olan Koleksiyon, Pera Müzesi'nin Sevgi ve Erdoğan Gönül Galerisi'nde açılan uzun dönemli tematik sergiler aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmaktadır.

Kesişen Dünyalar

Elçiler ve Ressamlar

Osmanlı, erken dönemlerinden itibaren Avrupa devletleriyle yoğun ilişkiler kurmuştur. Batılılar, Osmanlı'ya kimi zaman korkuyla karışık bir merakla yaklaşarak yanı başlarındaki bu büyük askeri ve siyasi gücü daha yakından tanımak istemiştir. Bu tanıma ve anlama çabası politik bir gereklilik olarak ortaya çıkmış ve farklı kültürlerin bu karşılaşması en kalıcı ürünlerini sanat alanında vermiştir.

Geniş bir coğrafyaya yayılan Osmanlı İmparatorluğu özellikle 19. yüzyıla kadar diğer ülkelere gönderdiğinden daha fazla elçiyi kabul etmiş, gelen elçileri kendine özgü gelenekler uyarınca ağırlamıştır. Savaşlar, ittifak arayışları, ticaretin geliştirilmesi ve statü çatışmaları yaşanan yoğun diplomatik trafiğin en önemli nedenleridir.

Batılı elçiler Osmanlı'nın İstanbul başta olmak üzere kentlerini, toplumsal yapısını, geleneklerini, idari ve askeri yapısını belgeleme ihtiyacıyla hareket etmiş; geri dönerken hazırladıkları raporların yanı sıra, yanlarında götürdükleri hediyelerin ve resimlerin tanıklığından da yararlanmışlardır. Bu amaçla çoğu zaman aslına sadık görsel belgeler oldukları varsayılan resimler, saygınlığın ve toplumsal konumun en açık ifadeleri olmuştur. Bu eserler kitlelere de hitap edebilme potansiyelleri açısından özel bir yere ve anlama sahip olmuşlardır. Elçilerin Doğu'ya giderken maiyetlerine aldıkları ressamla ya da burada karşılaştıkları sanatçılara sipariş vererek yaptırdıkları eserler Avrupa şatolarının duvarlarını süsleyen koleksiyonlara, gravürlü kitaplara dönüşmüş; başka sanatçıların eserlerine de kaynaklık ederek Osmanlı dünyasına ilişkin geniş bir görsel belleğin oluşmasını sağlamıştır.

Avrupa ülkelerine gönderilen Osmanlı elçileri de dönemin önde gelen Avrupalı ressamlarının fırçasından çıkan anıtsal portrelere konu olmuş, bu önemli ziyaretlerin anısı yaşatılmıştır.

Suna ve İnan Kırac Vakfı Oryantalist Resim Koleksiyonu'ndan yapılan bu seçki bizleri sanatın rehberliğinde diplomasi tarihinin dolambaçlı yollarında gezdirirken ilgi çekici kişiliklerle tanıştırıyor. Elçiler ve ressamlar, resimlerin sessiz ama bir o kadar da zengin ve renkli diliyle bizlerle konuşmaya; raporlarını, mektuplarını sunmaya, kendi çağlarını, dünya görüşlerini, gezip gördüklerini, katıldıkları törenleri anlatmaya devam ediyor.

Kazanımlar: HB.1.5.1., HB.1.5.2., HB.1.5.3., HB.1.5.4., SB.6.1.1., SB.6.1.2., SB.6.1.3., SB.6.1.4., SB.6.7.1., SB.6.7.2., SB.6.7.3., SB.6.7.4., SB.7.2.1., SB.7.2.2., SB.7.2.3., SB.7.2.4., SB.7.2.5.

Öğrenilecek Kelimeler: Oryantalizm, Elçi, Sadrazam, Arz Odası, Yeniçeri Askerleri, Çanak Yağması/ Ulufe

Venedik Balyosunun Topkapı Sarayı'na Kabulü Elçi Alayı

Resimde, Avrupalı bir elçi heyetinin Osmanlı görevlileri eşliğinde Pera sırtlarından geçişi betimlenmiştir. Galata Mezarlığı'nın yanından geçen beyaz atlı elçi ön plandadır. Merkeze yakın bir konuma yerleştirilmiştir. Bu resimde betimlenen elçi, 1723- 1726 yılları arasında İstanbul'da görevli Venedik Balyosu Francesco Gritti olabilir. Yeniçerilerden oluşan bir bölük önden gitmekte, solda alayın geçişini izleyen halktan bir grup insan, arka planda da yelkenlilerle kaplı Haliç, Süleymaniye Camii, Bozdoğan Kemeru görülmektedir.

Jean Baptiste Vanmour, 1725?
Tuval üzerine yağlıboya, 88,5 x 120,5 cm.

Bunları Biliyor muydunuz?

Venedik balyoslarının -Frenk ve özellikle Venedik elçilerine balyos denirdi- Osmanlı topraklarına kabulü elçi heyetinin Gökçeada'ya varmasıyla başlar, karşılama bulunan gemi sayısı büyük önem taşırdı. Francesco Gritti de iki kadırgayla karşılanmış 15 pare top atışıyla selamlanmıştı. Çeşitli ikramlarda bulunduktan sonra resmi giysileri içindeki balyos ve maiyeti halkın da izlediği bir geçit töreniyle kente girerdi.

Kazanımlar: HB.2.4.1., SB.4.2.1., SB.4.2.2., SB.4.7.1., SB.5.2.1., SB.5.2.2., SB.5.2.3., SB.5.2.4., SB.5.2.5., SB.5.7.1., SB.5.7.2., SB.5.7.3., SB.5.7.4., Ş.1.1., Ş.1.2., Ş.1.3., Ş.1.4., Ş.5.2., Ş.5.3., Ş.5.4., Ş.5.5., Ş.5.6., Ş.5.7.

Sorular

- 1.Bu eserde hangi tarihi olay anlatılıyor?
- 2.Hikâye hangi zaman ve mekânda geçiyor olabilir?
- 3.Eserdeki insanların kıyafetlerinin farklı olmasının sebebi ne olabilir?
- 4.Sizce ressam gördüğünüz kişilerden hangisine dikkat çekmek istiyor?
- 5.Sizce eserdeki elçi nereli olabilir?

Cevaplar

- 1.Bu eserde elçi alayının geçişini görüyoruz. Sanatçı elçi alayını kent içinden geçerken resmediyor. Alay, Venedik balyoslarının Osmanlı topraklarına padişah tarafından kabul edilecekleri Topkapı Sarayı'na gidiyor.
- 2.Osmanlı Dönemi'nde (1723-1726 yılları) ve İstanbul'un bugün Pera Müzesi'nin de bulunduğu Pera-Galata bölgesi. Ortada Pera Mezarlığı arkada Galata Surları görülüyor.
- 3.Osmanlılar ve Venedikliler farklı kültürleri temsil ettikleri için kıyafetleri farklıdır.
- 4.Venedik Büyükelçisi Francesco Gritti.
- 5.İtalyan.

Elçi Heyeti'nin Topkapı Sarayı'nın İkinci Avlusundan Geçişi

Jean Baptiste Vanmour, 1725?
Tuval üzerine yağlıboya, 90 x 121 cm.

Elçilerin saraya kabulü yeniçerilerin üç ayda bir maaşlarını aldıkları ulufe gününe rastlatılırdı. Elçi heyeti, Topkapı Sarayı'nın ikinci avlusundan geçerken ulufelerini almış yeniçerilerin yere konmuş tabaklardaki yemekleri kapışmasını izlerdi. Dizinin ikinci resmi olan bu tabloda, sağda iki saray görevlisinin öncülüğünde avludan geçerken betimlenen elçi heyeti, "çanak yağması" adı verilen bu olaya tanık olmaktadır.

Kazanımlar: SB.4.2.1., SB.4.2.2., SB.5.2.1., SB.5.2.2., SB.5.2.3., SB.5.2.4., SB.5.2.5., SB.5.7.1., SB.5.7.2., SB.5.7.3., SB.5.7.4.

Topkapı Sarayı Hakkında

Topkapı Sarayı, Osmanlı sultanlarının ikametgâhı, devletin yönetim ve eğitim merkezidir. İstanbul fatihi Sultan II. Mehmed tarafından 1460-1478 tarihleri arasında yaptırılmış olan ve zaman içerisinde bazı ilavelerin yapıldığı Saray'da, Osmanlı padişahları ve saray halkı 19. yüzyıl ortalarına kadar ikamet etmiştir. 1850'lerin başında mevcut saray 19. yüzyılın devlet protokolü ve merasimlerine ilişkin gereksinimleri karşılamakta yetersiz kaldığı için Sultanlar Boğaz'daki Dolmabahçe Sarayı'na taşınmıştır.

Yeniçeriler kimdir?

Yeniçeri, Osmanlı Devleti'nde askeri bir sınıftı. Kuruluşu farklı kaynaklara göre Orhan Gazi veya I. Murad dönemlerine dayanmaktadır. "Ben Kapıkulu Ocağı'nda görevli bir yeniçeri askeriyim. Üç ayda bir ulufe adı verilen maaş alırız. Savaş zamanı orduya katılır, savaş dışında başkentin güvenliğini sağlarız. Balkanlarda yaşayan gayrimüslim bir ailenin çocuğuydum. Köyümüze gelen askerler tarafından ailemin rızasıyla köyden alınarak Anadolu'da bir Türk ailenin yanına yerleştirildim. Daha sonra başkente gelerek Acemi Ocağı'nda askerlik eğitimi aldım. Buna 'Devşirme Sistemi' denir. Devletten aldığım maaşla iyi bir birikim yaptım. Seneye emekli oluyorum. Askerlik süresince başka bir işle uğraşmamız ve evlenmemiz yasaktır." (Kaynak: Sosyal Bilgiler, 7. sınıf ders kitabı)

Sorular

1. Daha önce Topkapı Sarayı'nı ziyaret etme fırsatınız oldu mu? Eserdeki figürler Topkapı Sarayı'nın hangi kısmında bulunuyor?
2. Bu eserde ressam hangi karaktere dikkat çekmek istiyor?
3. Mavi kaftanlı iki kişinin görevleri ne olabilir?
4. Elçilerin saraya kabulü neden ulufe gününe rastlatılırdı?
5. En arkada hareket halindeki figürler kimlerdir? Ne yaptıklarını yorumlayın.

Cevaplar

1. Resim elçi alayını Topkapı Sarayı ikinci avlusunda göstermektedir.
2. Önde, üçüncü sırada yürüyen Francesco Gritti. Peruğu ve kıyafetinin çarpıcı rengi ile dikkat çekiyor.
3. Bu kişiler tercümandır.
4. Elçi heyetinin ulufelerini almış yeniçerilerin yere konmuş tabaklardaki yemekleri kapışmasını izleyebilmeleri için.

5.En arkadaki figürler yeniçerilerdir. Eserde yer alan Osmanlı askerlerinin üç ayda bir maaşlarını aldıkları güne ulufe günü deniyor. Bu nedenle de yeniçeriler elçilik heyeti geçerken yerdeki kapların içindeki yemekleri kapışıyorlar. "Çanak yağması" adı verilen bu olay ordunun gücünü ve askerlerin sultana olan bağlılığını yansıtan bir gösteri.

Elçi Onuruna Sarayda Verilen Yemek

Jean Baptiste Vanmour, 1725?
Tuval üzerine yağlıboya, 90 x 121 cm.

Resimde, Arz Odası'ndaki kabul töreninden önce sadrazam tarafından elçi heyetine verilen yemek betimlenmiştir. Divan-ı Hümayun toplantılarının yapıldığı Kubbealtı'nda verilen bu yemek sırasında elçi, iki yanında dragomanlarıyla (çevirmen) birlikte, sadrazamla aynı sofrada otururdu. Heyetin öteki üyeleri de öbür Osmanlı ileri gelenleriyle birlikte yemek yerlerdi. Ön planda, asasıyla yemek servisini denetleyen kapıcılar kethüdası ve hizmetçiler görülmektedir.

Kazanımlar: SB.4.2.1., SB.4.2.2., SB.5.2.1., SB.5.2.2., SB.5.2.3., SB.5.2.4., SB.5.2.5., SB.5.7.1., SB.5.7.2., SB.5.7.3., SB.5.7.4.

Bunları Biliyor muydunuz?

Resimde görüldüğü üzere, sadrazam elçiden daha yüksek bir sandalyede otururdu. Bu bir güç gösteresidir. Yüksek dereceli maiyeti de iskemleye otururdu. Bazı elçiler sadrazamın kendilerine yeterince saygı göstermediğinden şikâyet etmiş hatta sadrazamın oturduğu taburenin yüksekliği konu olmuştur.

Sadrazam (Veziriazam) kimdir?

Sadrazam (veziriazam), padişahın vekili ve yardımcısıdır. Padişahın en yetkili kişisidir. Padişahın mührünü taşır; padişahın katılmadığı seferlere Serdar-ı Ekrem unvanıyla ordu komutanı olarak katılırdı. Üst düzey devlet memurlarının atama ve görevden alma işlerinden sorumludur. Fatih Sultan Mehmed Dönemi'nden itibaren divan toplantılarına başkanlık etmeye başladı.

Dragoman (Çevirmen) kimdir?

Tarihte, bir devletin başka bir devletle kurduğu ilişkide diplomatların görevlerine yardımcı olmaları için dile hakim kişilere gereksinim duyuluyordu. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu tercümanlara "Dragoman" adı verilirdi.

"Elçi daha sonra dragomanı aracılığıyla padişaha değil, sadrazama hitap eder..." (Kaynak: *Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Portreleri kitabında* Günsel Renda, "Osmanlı'da Diplomatik İlişkiler: Elçiler ve Portreleri" 39, 2014.)

Sorular

- 1.Resimde de görüldüğü gibi Osmanlı'da elçiler kiminle yemek yedi?
- 2.Eserde yemek salonunda olduklarını gösteren işaretler nelerdir?
- 3.Sadrazam ve elçi ne hakkında konuşuyor olabilir?
- 4.Sohbetlerine kim yardımcı oluyor?
- 5.Bu eserde padişahın nerede olduğunu tahmin edin.

Cevaplar

- 1.Elçi, Sadrazam ile yemek yiyor. (Sadrazam, Padişahın sağ koludur.)
- 2.Eserdeki figürler masalar etrafında oturuyorlar ve önlerinde servis tabakları bulunuyor. Türk kültüründe misafirin her zaman önemli bir yeri olmuştur.
- 3.Tahmine dayalı bir sorudur.
- 4.Dragoman yani tercüman yardımcı oluyor.
- 5.Eserin merkezinde bulunan duvardaki küçük pencerenin arkasında duran silüet Padişah'tır.

Sultan III. Ahmet'in Avrupalı Bir Elçiyi Kabulü

Jean Baptiste Vanmour, 1725?
Tuval üzerine yağlıboya, 90 x 121 cm

Elçiye "hilat" adı verilen özel kürk astarlı ipek bir kaftan giydirildikten sonra Arz Odası'nda padişah tarafından kabul edilirdi. Elçinin itimatnamesi (güven mektubu) bir vezir tarafından teslim alınır, Sadrazam tarafından padişahın yanındaki yastığın üzerine bırakılırdı. Karşılıklı iyi niyetleri dile getiren konuşmaların ardından ve padişahın önünde eğilen elçi, geri geri yürüyerek odadan çıkardı.

Resimde betimlenen Sultan III. Ahmet kimdir?

III. Ahmed, Lale Devri padişahıdır. Babası Sultan IV. Mehmed, kardeşi Sultan II. Mustafa'dır. Sultan III. Ahmed, iyi bir tahsil ve terbiye görmüş, ünlü hocalardan dersler almıştı.

1683'te II. Viyana Kuşatması'ndan sonra Osmanlı orduları art arda yenilmeye başlamış ve askeri üstünlük Avrupalılara geçmiştir. Bu durum karşısında Osmanlı yönetici ve aydınları Avrupalıların askeri alandaki üstünlüklerini kabul etmeye başlamışlardır. Böylece tarihimizde 18. yüzyıl başlarından itibaren ilk defa Osmanlı kurumlarının Batı'dan örnek alınarak düzenlenmeye çalışıldığı bir dönem olan "Lale Devri" başlamıştır.

Lale Devri

"Lale Devri" diye isimlendirilen dönemde 1718-1730 yılları arasında tahtta Sultan III. Ahmed, sadrazam olarak ise Nevşehirli Damat İbrahim Paşa bulunuyordu. Lale Devri ile Osmanlı tarihinde ilk defa Batı kültürü ve kurumlarına yoğun bir ilgi başlamıştır. Lale Devri'nde Osmanlılar, Batılılar ve bilhassa Fransızlarla iyi ilişkiler kurmuşlardır. Lale Devri'ni, Patrona Halil isyanı sonlandırmıştır. Gördüğünüz Vanmour'un Patrona Halil'i resmettiği tablosu Hollanda'daki Rijksmuseum'da bulunuyor.

Kazanımlar: SB.4.2.1., SB.4.2.2., SB.5.2.1., SB.5.2.2., SB.5.2.3., SB.5.2.4., SB.5.2.5., SB.5.7.1., SB.5.7.2., SB.5.7.3., SB.5.7.4

Sorular

- 1.Resimdeki sahnede bir karşılama töreni olduğuna dair işaretler nelerdir?
- 2.Elçi padişahı nerede ziyaret ediyor?
- 3.Padişahın eserdeki konumu nedir?
- 4.Elçiyi ve arkadaşlarını Osmanlılar neden kollarından tutuyorlar?
- 5.Elçi padişaha ne getirmiş olabilir?
- 6.Elçi öncelikle mektubu kime takdim etmeli?
- 7.Elçinin mektubunu görebiliyor musunuz?
- 8.Sadrazam mektubu nereye bırakıyor?
- 9.Elçi mektubu takdim ettikten sonra odadan dışarı nasıl çıkıyor? Neden?

Cevaplar

- 1.Francesco Gritti Sultan III. Ahmet'in ve maiyetinin huzurunda resmedilmiştir.
- 2.Arz Odası'nda.
- 3.Tahtında oturuyor.
- 4.Güvenlik sebebiyle.
- 5.Güven mektubu.
- 6.Sadrazama.
- 7.Evet/Hayır
- 8.Padişahın yanındaki kutuya bırakıyor.
- 9.Padişahın önünde eğilerek geri geri yürüyerek odadan çıkıyor. Osmanlı'da elçiler saygılarını göstermek için odadan sırtlarını padişaha dönmeden geri geri çıkarlardı.

Bunları Biliyor muydunuz?

Sergide yer alan eserler fotoğraf makinesi keşfedilmeden önce yapılmıştır.

Fotoğraf nedir?

Fotoğraf; doğada var olan maddi varlık ve şekilleri yani görüntüleri; fotoğraf makinesi, ışık, optik, elektronik ve kimyasal maddeler kullanarak ışığa duyarlı cam, kağıt veyahut bir yüzey üzerine geçirme yöntemidir. Yunanca "ışık" anlamındaki photos ve "çizmek" anlamındaki graphos sözcüklerinden oluşan "Photography" yani fotoğraf özetle "ışıkla çizmek" anlamındadır.

Camera Obscura, fotoğraf kamerasının atasıdır. Latincedeki anlamı karanlık odadır. En erken versiyonları antik çağa uzanmaktadır. Camera obscura, çevresindekilerin resmini ekrana yansıtan optik (ışık) bir alettir.

En basit şekliyle kapalı odacık görünümündeki bu aletlerle dış bir sahnenin ters resmi karşı duvara yansıtılırdı. Bu teknik yüzyıllarca güneş tutulmasını gözlere zarar vermeyecek şekilde izlemek için kullanıldı.

On altıncı yüzyıla gelindiğinde ise camera obscura, resim çizmeye yardımcı olarak kullanıldı. Çizilecek figür kutunun dışında poz verirdi. Ressam da camera obscurayı kullanarak figürün resmini bir kâğıda yansıtır ve kalemle üzerinden geçerdi.

Tarihteki ilk fotoğraf

Dünyada bilinen ilk fotoğraf emekli bir subay olan Joseph Nicephore Niépce tarafından 1827'de çekilmiştir. Niépce sekiz saatten uzun çekim sonrası çatıdaki bir güvercin yuvasının fotoğrafını çekmeyi başarmıştır. Bunu, metal bir plakayı ışığa maruz bırakıp, kabartma ve baskı yöntemi ile yapmıştır. Niépce'in 1833 yılındaki ölümünden sonra, Niépce'in partneri ressam ve bilim insanı Daguerre 1839 yılında Daguerreotype fotoğrafı icat eder. Bu da fotoğrafçılık için bir dönüm noktasıdır.

Osmanlı devleti'nde fotoğraf

Daguerre'in icadı İstanbul'da 28 Ekim 1839'da II. Mahmud'un emriyle kurulmuş olan ilk Osmanlı gazetesi Takvim-i Vekayi'de duyurulmuştur.

Ressam Girault de Prangey, Dagerotip'in icadından üç yıl sonra çıktığı Doğu yolculuğunda İstanbul'da da uzun zaman geçirmiş ve 1843 yılında Osmanlı'nın bilinen ilk fotoğraflarını çekmiştir. Bu fotoğraflarda şehir manzaraları, balık dalyanlarıyla Boğaz'dan görünüm, bir mezarlığın altından uzanan dar bir yol, bir camiiden bir çeşmeden ayrıntılar yer almaktadır.

İstanbul'da ilk fotoğraf stüdyosu

Fransız asıllı Compas 1842 şubatında Daguerre'in bir öğrencisi olarak takdim edilerek Osmanlı gazetelerinde adı geçen ilk fotoğrafçı olmuştur. Anlaşılan haftanın her günü Pera'da Belle Vue'de gümüşlü levhalara çektiği resimleri sergiliyor, bildiklerini öğretiyor, malzeme satıyordu. Journal de Constantinople'un 11 Kasım 1846 tarihli nüshasında doksan yedi öğrenciye dagerotip öğreten bu ustanın yetenekleri alkışlanıyor Galata'da Sankt Georg Kilisesi'nin hemen yanında yeni bir stüdyo kurduğu duyuruluyordu. Pera bölgesi fotoğrafçılık açısından çok önemliydi. (Kaynak: *İstanbul, Fotoğrafçılar, Sultanlar 1840-1900*, Catherine Pinguet, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014, sf. 45)

Abdullah Biraderler

Osmanlı İmparatorluğu'nun fotoğrafçılarıdır. Abdülaziz ve Abdülhamit döneminin sosyal hayatını fotoğrafları ile tüm dünyaya tanıtmışlardır. İstanbul'da Tünel yakınlarında 1858'de bir fotoğrafçı dükkânı açmışlardır.

Türk Hareminden Bir Sahne

Franz Hermann, Hans Gemminger,
Valentin Mueller, 1654
Tuval üzerine yağlıboya

Resmin, 1628-29 yılında Osmanlı Devleti'ne gönderilen Kutsal Roma İmparatorluğu elçisi Hans Ludwig von Kuefstein'in Viyana'ya dönüşünde ısmarladığı bir dizinin parçası olduğu düşünülmektedir. Resmin üstünde: "Seçkin Türk hanımlarının evlerinden çıkmaları ya da yabancılarla tanışmaları âdet olmadığından, onlar birbirlerini evlerine davet eder, dans, komedy ve benzeri eğlencelerle kendilerini oyalarlar" yazılıdır. Kompozisyonun alt bölümünde misafirler karşılanır ve kadınlar defin ritmiyle dans ederler.

Üst bölümde rebab, def ve santur çalan sazandeler eşliğinde, başlarından serpuşları, ellerinde işlemeli yemenileriyle dans eden iki kadın görülür. Resimde halı, giysi ve çalgı detayları büyük incelikle işlenmiştir.

Harem

Sözlük anlamıyla bir mabet ya da kutsal alandır. Genel girişin yasak ya da denetim altında olduğu ve içinde belirli kişilerin ya da belirli davranış biçimlerinin yasak olduğu bir mekânı ima eder. Bir hanenin özel yaşama ilişkin bölümlerine ve uzantısı olarak burada yaşayan kadınlara da harem deniyor olması, İslamiyet'in bu bölümlere, özellikle hane kadınlarıyla kan bağı derecesinin dışında kalan erkeklerin girişini kısıtlamasından kaynaklanır.

Haremin başı, padişahın annesiydi. Harem ağası ise bu bölümün yöneticisiydi. Valide sultanın hem aile üyeleri hem de haremin idari/hizmet hiyerarşisi üzerinde otoritesi vardı. Harem'e gelen cariyelere şarkı söyleme, dikiş dikme, bir müzik aleti çalma, dans etme ve Türkçe dil eğitimi verildi. (*Harem-i Hümayun Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümranlık ve Kadınlar*, Leslie P. Peirce, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1993.)

Kozbekçi Mustafa Ağa ve Maiyeti

George Engelhardt Schroder, 1727-1728?
Tuval üzerine yağlıboya

İsveç Kralı XII. Karl, 1709'da Büyük Petro'ya yenilince Osmanlı Devleti'ne sığınmış, ülkesine dönerken de ardında büyük miktarda borç bırakmıştı. Bu borcu geri almak için Kozbekçi Mustafa Ağa, 1727 yılında Osmanlı Devleti tarafından Stockholm'e gönderilmişti. Yirmi üç kişilik maiyetiyle İsveç'te on beş ay kaldıktan sonra parayı alamadan geri dönmesine karşın Mustafa Ağa, bu ülkede büyük ilgi görmüş ve I. Frederik'in ressamı Schröder tarafından portreleri yapılmıştır. Resimde kakum kürklü kaftanı içinde maiyetini temsil eden üç kişiyle birlikte gösterilmiş olan Mustafa Ağa'nın belinde taşlı bir hançer dikkat çeker.

Kazanımlar: HB.2.4.1., SB.4.7.1., SB.5.7.1., SB.5.7.2., SB.5.7.3., SB.5.7.4.

Yusuf Agâh Efendi

Carl Fredrik von Breda, 1794-1796
Tuval üzerine yağlıboya

Osmanlı Devleti'nde ilk defa bir elçilik görevi için ülke dışına çıkan devlet görevlisi Yirmisekiz Mehmed Çelebi olmuştur. Paris'te on bir ay boyunca kalan elçi dönüşünde, seyahati sırasında gördüklerini bir kitap halinde padişaha sunmuştur. 1793'te Reisülküttap'ın (Osmanlı bürokrasisinde yazı işlerini yürüten Divan Kalemî'nin âmiri) Bebek'teki yalısında yapılan toplantıda "Avrupa kaidesine sefaret usulünün lüzum-ı vaz ve tesisi için Osmanlı Devleti'nin ilk daimi elçiliğinin İngiltere'de kurulması kararlaştırılmış, elçi olarak da Moralı Kalyonlar Kâtibi Yusuf Agâh Efendi görevlendirilmişti. Yola çıktıktan iki ay sonra Londra'ya ulaşan heyet, Thames nehri kıyısında bulunan Adelphi'deki Adams caddesinde seçtikleri konuta yerleşirler. Londra'da üst düzeydeki bürokratların katıldığı birçok davette hazır bulunan Yusuf Agâh Efendi'nin, St. James Caddesi'ndeki stüdyosunda yaptığı portrelerle ün kazanan İsveçli ressam Carl Fredrik von Breda tarafından anıtsal boyutlu bu portresi de yapılmıştı.

Kazanımlar: HB.2.4.1., SB.4.7.1., SB.5.7.1., SB.5.7.2., SB.5.7.3., SB.5.7.4.

Sorular

- 1.Osmanlı'nın yurtdışına gönderdiği ilk elçi kimdir? Hangi ülkeye göndermiştir?
- 2.Osmanlı'nın yurtdışına gönderdiği ilk kalıcı elçi kimdir? Hangi ülkeye göndermiştir?

Cevaplar

- 1.Yirmisekiz Mehmed Çelebi, Fransa.
- 2.Yusuf Agâh Efendi, İngiltere.

Fransız Büyükelçisi Vergennes Kontu Charles Gravier'nin Türk Giysileri İçinde Portresi

Sanatçının İstanbul'da yaptığı portrede, büyükelçi, elinde dumanı tüten çubuğu ile Türk giysileri içinde bir Osmanlı odasında otururken resimlenmiştir. Resimde, modelin sağ kolunu dayadığı minder üzerindeki saatler, belindeki yemeni kuşağa sokulmuş değerli taşlarla süslü hançer ya da sol elindeki tesbih gibi detayların incelikli işçiliği dikkat çeker. Vergennes Kontu Charles Gravier (1717-1787), 1755 yılında elçi olarak geldiği İstanbul'da aynı yıl atandığı büyükelçilik görevini 1768 yılına kadar yürütmüş ve Osmanlı Devleti'nin Fransa ile olan ticari ilişkilerine katkı sağlamıştır. Favray, büyükelçinin padişah tarafından kabulü töreninin yanı sıra, yine büyükelçi için bir İstanbul panoraması da resimlemiştir.

Antoine de Favray, 1766
tuval üstüne yağlıboya, 141,5 x 113 cm

Vergennes Kontesi'nin Türk Giysileri İçinde Portresi

Kontes, eşi Büyükelçi Charles Gravier'ninkine benzer bir pozda, bir divanda otururken resimlenmiştir. Eşinin portresinden farklı olarak, Vergennes Kontesi doğrudan izleyiciye bakmaktadır. İki resimde de giysi ve takıların zengin ayrıntıları, sanatçının son derece titiz desen çalışmasını ve kürk, kumaş, inci, altın gibi farklı malzemeleri resme aktarmadaki yetkinliğini ortaya koymaktadır.

Portre nedir?

Portre; resim, fotoğraf, heykel ve benzeri sanat türlerinde bir kişinin yüzünün ve yüz ifadesinin betimlenmesi ile oluşturulan eserdir. Bu eserlerin amacı, kişinin görünüşünü, kişiliğini ve ruh hâlini yansıtmaktır. Bu sebeple fotoğrafçılıkta portreler anlık olarak değil, belirli bir kompozisyon dahilinde kişinin poz vermesiyle çekilir.

Sorular

- 1.Portre resminde hangi öğeler bulunabilir?
- 2.Portre resminden hangi bilgiler tespit edebilir?

Cevaplar

- 1.Dönemsel kıyafetler, aksesuarlar vb.
- 2.Portre sahibinin yaşadığı dönem, yaşadığı yer, kültürü vb.

Antoine de Favray, 1766
Tuval üstüne yağlıboya, 129 x 96 cm

Kazanımlar: SB.4.7.1.

Yeni Cami ve İstanbul Limanı

Jean-Baptiste Hilair, 1789
Kâğıt üzerine suluboya

Resmin altında sanatçı tarafından yazılmış olan açıklamadan anlaşıldığı üzere, İstanbul Limanı'nda Fransız Büyükelçisi Kont Choiseul-Gouffier'nin topladığı antik eserlerin Fransa'ya gönderilmek üzere gemiye yüklenmesi konu edilmiştir. İlk kez 1776 yılında, Hilair ile birlikte bir Ege haritası çıkarmak üzere Osmanlı topraklarına gelen Choiseul-Gouffier, hazırladığı Voyage Pittoresque de la Grèce adlı kitapta büyük ölçüde sanatçının resimlerinden yararlanmıştır. Antikiteye meraklı bu diplomat ve ressam arasındaki ortaklık, Choiseul-Gouffier'nin 1784'te İstanbul büyükelçisi olarak atanmasından sonra da devam etmiştir.

Resimde, sol altta kayıklara aktarılan antik eserler görülür. Sanatçı her ne kadar belirli bir olayı betimlese de, anıtsal yapıların belirlediği kent silüeti önünde limanın görünümü ve sürüp giden gündelik yaşam da önemli bir yer tutar. Ön planda çubuk içen, sohbet eden, tekneye binmek için bekleyen halktan figürlerin yer aldığı Haliç ve Liman görünümleri, sanatçının İstanbul konulu resimlerinde sıklıkla karşılaşılan kompozisyonlardır.

Kazanımlar: SB.4.2.1., SB.4.2.2., Ş.1.1., Ş.1.2., Ş.1.3., Ş.1.4., TT. 7. Ç. 1. 1.

İstanbul Panoraması

Antoine de Favray, 1773
Tuval üzerine yağlıboya, 100 x 213 cm.

Favray'nin İstanbul'da yaptığı resimler arasında panoramik İstanbul manzaraları önemli bir yer tutar. Tüm detayların son derece titizlikle ve doğrulukla işlendiği, önemli bir belge niteliği de taşıyan bu manzaralar, dönemin diğer Batılı sanatçıların çoğunlukla yaptığı gibi Pera'daki elçiliklerden; özellikle de sanatçının İstanbul'dayken bir süre yaşadığı Rus Sarayı'ndan bakılarak resmedilmişlerdir. Resimde ön planda görülen bahçeler Rus Sarayı'na aittir. İstanbul'un çeşitli semtlerinin yanı sıra Topkapı Sarayı ve Favray'nin Asya Sarayı olarak sözünü ettiği bir yapılar grubu görülür. Favray Turgot'ya yazdığı mektupta şöyle der: "...bir saray görülüyor. Asya Sarayı diye adlandırılıyor. Sarayı, IV. Murad, Bağdat seferinden

dönüşte, İran stilinde inşa ettirmiş. Saray bugün terk edilmiş...". Hilair, Cassas gibi başka sanatçıların eserleriyle karşılaştırıldığında Harem bölgesindeki bu yapılar topluluğunun, bugün var olmayan "Kavak Sarayı" olduğu anlaşılır. Sağda, arka planda görülen yüksek, beyaz dağ ise Uludağ'dır.

Bunları Biliyor muydunuz?

Fatih Sultan Mehmed'in camisi Fatih Camii'nin, mimarı Atik Mimar Sinan'dır (15. yüzyıl). Süleymaniye Camisinin mimarı ise Mimar Sinan'dır (16. yüzyıl). Kılıç Ali Paşa Camisinin mimarı da Mimar Sinan'dır. (16. yüzyıl). (Kaynak: *Sinan Çağı - Osmanlı İmparatorluğu'nda Mimari Kültür*, Gülru Necipoğlu, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2013)

Resimde görülen tarihi yapılar

- Topkapı Sarayı
- Sultan Ahmet Camii
- Tophane-i Amire
- Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa Camii
- Rus Sarayı

Kazanımlar: Ş.1.1., Ş.1.2., Ş.1.3., Ş.1.4., HB.3.5.3., SB.4.2.1., SB.4.2.2., SB.4.3.1., SB.4.3.2., SB.4.3.3., TT. 7. C. 1. 1., TT. 7. C. 1. 2., TT. 7. C. 1. 3.

Padişah'ın Saltanat Kayığı Üsküdar Önlerinde

Clara Barthold Mayer, 18. yüzyıl sonları
47 x 65,5 cm.

İngiltere'de şövalye ilan edildikten sonra İstanbul'a büyükelçi olarak atanan İskoç asıllı 1. Baronet Sir Robert Ainslie, Mayıs 1776'da İngiltere'den yola çıkmış, Ekim ayında İstanbul'a varmıştır. 1792'ye kadar bu görevi sürdüren elçi iki ülke arasındaki ticareti geliştirmek ve Osmanlı-Rus Savaşı sırasında bozulan ilişkileri güçlendirmek için çalışmıştır.

Antikiteye, nümismatiğe, doğa tarihine ve Doğunun yaşamına meraklı olan büyükelçi topladığı Osmanlı ve Bizans eserleri, sikkeler ve himayesindeki ressam Luigi Mayer'e yaptırdığı resimlerle önemli bir koleksiyon oluşturmuş; İstanbul'da Osmanlı âdetlerini ve yaşam tarzını yansıtan bir yaşam sürdürmeye çalışmıştır. Elçinin aynı zamanda

arkadaşı da olan Almanya doğumlu suluboya ressamı Luigi Mayer'in 1786'dan sonra İstanbul'a geldiği bilinir. Resimleri, 1801'den itibaren Londra'da yayınlanacak Views in Egypt, Views in Palestine, Views in the Ottoman Empire isimli kitaplar için İstanbul'un yanı sıra, Akdeniz kıyıları, Anadolu, Ege, Balkanlar ve Mısır'ı kapsayan gezilere çıkararak antik kentleri ve gündelik yaşamı yansıtan yüzlerce kompozisyon hazırlar. Mayer İstanbul'a döndükten sonra, Ainslie'nin yanında tercüman olarak görev yapan Mr. Barthold'un kızı olduğu sanılan Clara ile evlenir. Kendisi de resim sanatıyla yakından ilgilenen Clara, bundan böyle kocasının en yakın çalışma arkadaşı ve yardımcısı olacaktır. Çift 18. yüzyıl sonlarının İstanbul'unu betimleyen eserlerinde gittikçe modernleşen, çehresi değişen kentin göz alıcı görünümünü, gündelik yaşamından detayları resimlemişlerdir. Mayer'ler 1794'te İngiltere'ye gittikten sonra da, gravürlemek üzere Doğu konulu suluboyalar üretmeyi sürdürmüş, çoğunlukla figürlü manzaralar resimleseler de Luigi 1799'da eşinin Türk giysileri içinde bir portresini de yapmıştır. Luigi Mayer'in 1803'teki ölümünden sonra Clara, Londra Portman Square'deki evlerinde resim çalışmalarını, kendisinin ve kocasının eserlerinin yayınlanmasıyla ilgili faaliyetlerini sürdürmüştür.

Kazanımlar: HB.2.4.1., SB.4.2.1., SB.4.2.2., Ş.1.1., Ş.1.2., Ş.1.3., Ş.1.4., TT. 8. Ç. 1. 1., TT. 8. Ç. 1. 2.

Sorular

- 1.Eserde resmedilen ulaşım aracı nedir?
- 2.Kayıktan başka ulaşım aracı görüyor musunuz?
- 3.Saltanat kayığı o döneminin makam aracıydı diyebilir miyiz?
- 4.Günümüzdeki kayıklar eserdeki kayığa benziyor mu?
- 5.Daha önce kayığa bindiniz mi?
- 6.Geçmiş dönemde hangi ulaşım araçları kullanılıyordu?
- 7.Günümüzde hangi motorlu araçlar kullanılır?

Cevaplar

- 1.Saltanat Kayığı.
- 2.Hayır.
- 3.Evet.
- 4.Hayır, günümüz kayıkları daha modern bir görünüme sahip.
- 5.Öğrencinin kendi cevabı.
- 6.Geçmişte gemi, fayton gibi motorsuz araçlar kullanılıyordu.
- 7.Günümüzde çok çeşitli motorlu ve motorsuz ulaşım araçları mevcuttur. (Uçak, otomobil, otobüs vb.)

İngiliz Elçisinin Kızı Tahtirevanda

Fausto Zonaro, 1896
Tuval üzerine yağlıboya

yağlıboya ve bir de suluboya resim yapıldığı görülür. Bu resim sözü edilen yağlıboya tablo olmalıdır.

Tahtirevan nedir?

İçine binildikten sonra kaldırılarak insanların omzunda taşınan ya da fil, deve, at gibi hayvanlara yüklenerek götürülen, üstü örtülü ve bir oda biçiminde bir tür taşıt. Tahtirevanlar 17 ve 18. yüzyıllarda İngiltere, Fransa ve İtalya'da popülerdi. Ayrıca tahtirevanlar oyma ve mitolojik sahne resimleriyle süslüydü.

Osmanlı'da giyim kuşam

İlk kez II. Mahmud döneminde, orduda ceket, pantolon ve çizmeden oluşan Avrupalı tipte bir üniforma giyilmeye başlandı. 1826 yılında, bu kıyafet değişikliği sivil halka da uygulandı ve sarık ve kaftan, yerini ceket, pantolon ve fese bıraktı.

Kazanımlar: HB.2.4.1., SB.4.2.1., SB.4.2.2., SB.4.7.1., Ş.1.1, Ş.1.2., Ş.1.3., Ş.1.4., TT. 8. Ç. 1. 1., TT. 8. Ç. 1. 2.

Sorular

- 1.Tahtirevan nedir?
- 2.Tahtirevanların üzerinde ne süslemeleri vardı?
- 3.Günümüzde kullanılan motorsuz ulaşım araçları hangileridir?
- 4.Çevre dostu ulaşım araçları hangileridir?
- 5.Günümüzde kullanılan motorlu ulaşım araçları hangileridir?

Cevaplar

- 1.Tahtirevan, genelde insanların omuzlarında, bazen de deve, fil, at gibi hayvanlara yüklenerek götürülen, üstü örtülü, insan taşınan, tekerleksiz araçtır.
- 2.Tahtirevanlar oyma ve mitolojik sahne resimleriyle süslüydü.
- 3.Bisiklet, at arabası, kayak, yelkenli.
- 4.Bisiklet, yelkenli, elektrikli araba.
- 5.Araba, uçak, gemi, motor.

Osman Hamdi Bey

Suna ve İnan Kıraç Vakfı Koleksiyonu'ndan yapıtlarıyla yaşamı ve sanatını görebileceğiniz Osman Hamdi Bey, Tanzimat Dönemi'nin yetiştirdiği bir Osmanlı aydını; resim, arkeoloji, müzecilik, sanat eğitimi gibi kültür-sanat yaşamının farklı alanlarında, bir ömre ancak sığdırılabilecek zenginlikte ve çeşitlilikte katkıları olmuş bir kişiliktir.

Ardında bıraktığı miras, ölümünden 100 yıl sonra bile sanatçıların, bilim insanlarının eserlerinde, kurumlarımızda, müzeciliğimizde yaşamaya devam ediyor. O, her zaman gündemin ön sıralarına oturmaya, dikkati çekmeyi, sesini duyurmayı, hararetle tartışmaların konusu olmayı başarıyor.

Pera Müzesi'nin Sevgi ve Erdoğan Gönül Galerisi'nde Osman Hamdi Bey'e ayrılan bu özel bölüm, Suna ve İnan Kıraç Vakfı Oryantalist Resim Koleksiyonu'nda yer alan yapıtlarıyla, tutkunu olduğu resim sanatıyla ilişkisinin farklı yönlerini sergileyen örnekler sunuyor.

Ayrıca "Osman Hamdi Bey'in Dünyasına Yolculuk: Sanal Gerçeklik Deneyimi" ile sanatçının tarihsel veriler doğrultusunda kurgulanmış çalışma ortamını ziyaret etme ve "Kaplumbağa Terbiyecisi" resminin içinde etkileşimli bir gezintiye çıkma imkânı vererek, bu çok yönlü kişiliği bir kez daha selamlıyor.

Sanatçı Hakkında

- 30 Aralık 1842'de elçilik, nazırlık, sadrazamlık yapan İbrahim Edhem Paşa'yla Fatma Hanım'ın yetişkinliğe erişen dört oğlunun en büyüğü, Osman Hamdi İstanbul'da dünyaya geldi.
- İlköğrenimine Beşiktaş'ta başlayan Osman Hamdi, 1856'da Mekteb-i Maarif-i Adliye'ye devam etti. Yaptığı karakalem desenlerden resme olan ilgisinin bu sıralar başladığı anlaşılmaktadır.
- 1860'da, eğitim için Paris'e gönderilmiş ilk öğrencilerden biri olan ve o tarihte Ticaret Nazırı olarak görev yapan İbrahim Edhem Paşa'nın 18 yaşındaki oğlu Osman Hamdi, Tercüme Odası memurluğuna getirildi ve Paris'e hukuk eğitimi almak üzere gönderildi.
- 4 Eylül 1881'de Müze-i Hümayun müdürü P. Anton Dethier'nin ölümü üzerine bu kurumun müdürlüğüne getirildi. Çinili Köşk' te bulunan müzeyi düzenleyip geliştirmek için çalışmalara başladı.
- Resmen 2 Ocak 1882'de kurulan Sanayi-i Nefise Mektebi'nin müdürlüğüne getirildi. 2 Mart 1883'te eğitime başlayan okulda, resim, heykel ve mimarlık alanlarında eğitim veriliyor, Paris Güzel Sanatlar Yüksekokulu model alınıyordu.
- 24 Şubat 1910'da Osman Hamdi Bey'in Kuruçeşme'deki yalısında vefat etmesi İstanbul'da ve Batı'da büyük bir üzüntüyle karşılanmış; devlet erkânının, yabancı temsilcilerin katıldığı tören, Ayasofya'da kılınan cenaze namazından sonra Müze-i Hümayun'da yapılan konuşmalarla devam etmiş, sanatçı vasiyeti üzerine çok sevdiği Eskihisar'da toprağa verilmiştir.

Kaplumbağa Terbiyecisi

Osman Hamdi Bey, 1906–1907
Tuval üstüne yağlıboya, 221.5 x 120 cm

Günümüzde Kaplumbağa Terbiyecisi olarak bilinen eser ilk olarak 1906'nın 1 Mayıs günü Paris Grand Palais'de açılan, Fransız Sanatçılar Derneği'nin (Société des Artistes Français) düzenlediği Salon sergisinde "L'homme aux Tortues" (Kaplumbağalı Adam), sergiye ait katalogların birindeyse İngilizce adı kısaca "Tortoises" (Kaplumbağalar) olarak anılmıştır.

Osman Hamdi Bey, resmin yapılışından 37 yıl önce Bağdat'tayken babasına yazdığı bir mektupta Tour de Monde dergisinin eline geçen sayısını zevkle okuduğunu belirterek teşekkür eder. Derginin ilgili sayısında Aimé Humbert adındaki İsviçreli diplomatın Japonya'da gördüklerini anlattığı bir makalesi de yer almakta, genellikle Koreli olduğu belirtilen kaplumbağa terbiyecilerinden söz edilmektedir. Terbiyecilerin küçük bir davulla çaldıkları ritim eşliğinde kaplumbağalara sıra halinde yürümeyi, alçak bir masanın üstünde üst üste dizilmeyi öğrettiklerini anlatan metne bu etkinliği betimleyen bir gravür de eşlik eder. Söz konusu makale ve gravürün Osman Hamdi Bey'e eseri için bir ilk fikir, esin verdiği düşünülebilir. Osman Hamdi'nin resimlediği sahnede yerdeki yeşillikleri yemekte olan kaplumbağaları düşünceli bir tavırla izleyen Doğulu giysiler içinde bir erkek figürü görürüz. Elinde bir ney tutmakta, sırtında

nakkare veya kudüm cinsinden bir vurmali çalgı durmaktadır. Önünde durduğu pencerenin üstünde yer alan sivri kemerli alınlıkta hat sanatıyla "Şifa'alkulûp lika'al Mahhub" yani "Kalplerin şifası, Sevgiliyle (Hz. Muhammed) buluşmaktır" yazılıdır. Mekân olarak, sanatçının resimlerinde sıkça karşımıza çıkan Bursa Yeşil Cami'nin üst kat odası kullanılmış, figür için pek çok resminde olduğu gibi Osman Hamdi'nin kendisi modellik etmiştir. Adamın elinde, sırtında yer alan çalgılar derviş olabileceğini akla getirirse de, başlığı Elbise-i Osmaniye'de "yemeniler dolanmış keçe kalpak" olarak tanımlanan "Mardinli Kürd" tipinin başlığına benzer. Osman Hamdi'nin Viyana'da bulunduğu sırada, bu giysiyle poz verdiği bazı fotoğraflar çektiği bilinmektedir. Sanatçı, figür ve mekân detayları için, başka resimlerinde de sıkça görüldüğü gibi çeşitli fotoğraflardan yararlanmış olmalıdır.

Hat sanatı nedir?

"Hat" güzel yazı yazma ve süsleme sanatıdır. Bu işi yapanlara da hattat denir. Osmanlı'nın meşhur hattatları; Şeyh Hamdullah, Ahmet Karahisarî, Hafız Osman, Dedezade gibi isimlerdir.

Kazanımlar: SB.4.2.1., SB.4.2.2., HB.3.5.1., HB.3.5.3., HB.3.5.5., HB.3.5.9., SB.5.2.2., SB.5.2.3., SB.5.2.4., SB.5.2.5., SB.5.6.1., SB.5.6.2., SB.5.7.2., SB.5.7.3., SB.5.7.4., Ş.5.1., Ş.5.2., Ş.5.3., Ş.5.4., Ş.5.5., Ş.5.6., Ş.5.7., TT. 7. C. 1. 1., TT. 7. C. 1. 2., TT. 7. C. 1. 3.

Sorular

- 1.Eserde anlatılmak istenen nedir?
- 2.Eserde kaç kişi görüyorsunuz?
- 3.Sizce bu eser kapalı alanda mı, açık alanda mı resmedilmiş?
- 4.Nasıl bir bina burası? Müze mi, cami mi, kulübe mi, saray mı, ev mi?
- 5.Duvarlar hangi teknikle dekore edilmiştir?
- 6.Yukarıda okuyamadığımız bir yazı var, bu yazı tekniğinin adı nedir? Yazı hangi dilde olabilir?
- 7.Figürün surat ifadesi sizde hangi duyguyu uyandırıyor?
- 8.Ayakta duran figür kim olabilir?
- 9.Derviş burada ne yapıyor olabilir?
- 10.Enstrüman çalmayı denediniz mi? Dervişin elinde tuttuğu enstrümanın adını biliyor musunuz? Nasıl kullanılıyor?
- 11.Dervişin sırtında ve boynunda asılı duranlar nedir? Ne işe yarıyor?
- 12.Siz de hayvan besliyor musunuz?
- 13.Kaplumbağalar ne yiyor?
- 14.Eserde en çok dikkatinizi çeken hangi renk oldu?
- 15.Sizce Osman Hamdi Bey'in eserdeki kıyafetiyle, günümüzde giydiğimiz kıyafetler benzer mi? Ayağındakilerin ve başındakinin adı nedir?

Cevaplar

- 1.Dervişin müzik sanatı aracılığıyla kaplumbağaları terbiye etmesi.
- 2.Bir kişi.
- 3.Kapalı alanda.
- 4.Cami (Bursa'daki Yeşil Cami'nin üst kat odasında).
- 5.Çini.
- 6.Hat sanatı kullanılarak hazırlanmış bir kitabe. "Kalplerin şifası, Sevgiliyle (Hz. Muhammed) buluşmaktır" yazıyor.
- 7.Öğrencinin kendi cevabı.
- 8.Derviş andıran bir Osmanlı figürü. Osman Hamdi Bey kendisini model olarak kullanmış.
- 9.Kaplumbağaları izliyor.
- 10.Ney (üflelemeli bir çalgıdır).
- 11.Nakkare, kudüm benzeri yarım küre biçiminde bir küçük davuldan oluşan vurmali bir çalgı
- 12.Öğrencinin kendi cevabı.
- 13.Yaprak.
- 14.Öğrencinin kendi cevabı.
- 15.Bizden farklı giyinmiş. Ayağındakilere çedik, kafasındakine de serpuş diyoruz.

"Osman Hamdi Bey'in Dünyasına Yolculuk"

Sanal Gerçeklik Deneyimi

Pera Müzesi'nin Sevgi ve Erdoğan Gönül Galerisi'nde Osman Hamdi Bey'e ayrılan bu özel bölüm, Suna ve İnan Kiraç Vakfı Oryantalist Resim Koleksiyonu'nda yer alan yapıtlarıyla, tutkunu olduğu resim sanatıyla ilişkisinin farklı yönlerini sergileyen örnekler sunuyor. Ayrıca "Osman Hamdi Bey'in Dünyasına Yolculuk: Sanal Gerçeklik Deneyimi" ile sanatçının tarihsel veriler doğrultusunda kurgulanmış çalışma ortamını ziyaret etme ve "Kaplumbağa Terbiyecisi" resminin içinde etkileşimli bir gezintiye çıkma imkânı vererek, bu çok yönlü kişiliği bir kez daha selamlıyor.

Kazanımlar: TT. 7. A. 1. 1., TT. 7. A. 1. 2., TT. 7. A. 1. 3., TT. 7. A. 1. 4., TT. 7. A. 2. 1., TT. 7. A. 2. 2.

İki Müzisyen Kız

Osman Hamdi Bey, 1880
Tuval üstüne yağlıboya

Oryantalist bir ressam sayılmasına karşılık Osman Hamdi Bey'in Doğu'ya bakışı, Batılı ressamlarınkinden çok farklıdır. Resimlerindeki kadın figürlerinde cinselliği ön planda tutan Batılı oryantalistlerin tersine, onun resimlerinde yer alan figürler Osmanlı'da Batı'ya açılış döneminin, bireysel kimliğinin ve yeteneklerinin farkında, öğrenmeye ve kendini geliştirmeye açık kadınlardır. Osman Hamdi Bey'in resimlerinde Osmanlı kadını, çalgı çalarken, kitap okurken ya da evinde çiçek düzenlerken betimlenmiş ve her zaman giyimli gösterilmiştir. Bursa Yeşil Cami'den mimari öğelerin yer aldığı bu resimde de tambur, def gibi çalgıların yanı sıra halılar, kakmalı ahşap işçiliği, taş oymacılığı, çiniler gibi Osmanlı'ya özgü dekorasyon öğeleriyle, sanatçının kadın kimliğine dair bu yaklaşımı bir araya getirilmiştir.

Kazanımlar: SB.4.2.1., SB.4.2.2., Mü.2.B.3, Mü.3.D.1., SB.5.2.1., SB.5.2.2., SB.5.2.3., SB.5.2.4., SB.5.2.5., Ş.5.1., Ş.5.2., Ş.5.3., Ş.5.4., Ş.5.5., Ş.5.6., Ş.5.7., TT. 7. C. 1. 1., TT. 7. C. 1. 2., TT. 7. C. 1. 3.

Oryantalizm nedir?

Oryantalizm (Doğubilimi) bir düşünce biçimi ve uzmanlık alanı olarak Avrupa ve Asya arasında değişken tarihsel ve kültürel ilişkiyi işaret eder. İkinci olarak 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren çeşitli Doğu kültürlerinin ve geleneklerinin incelenmesinde uzmanlaşmayı ifade eder. Doğu çalışmalarında uzmanlaşmış kişilere oryantalist denmektedir. Doğu toplumlarının dilleri, kültürleri, tarihleri ve coğrafyaları hakkında bilgi sahibi akademisyenleri adlandırmak için kullanılan oryantalist kelimesi aynı zamanda Doğu dünyasının resmini yapan Batılı ressamı da ifade eder.

Sorular

- 1.Eserdeki figürler ne yapıyor? Boş vakitlerini nasıl değerlendiriyor görünüyorlar?
- 2.Siz de müzikle ilgileniyor musunuz? Enstrüman çalıyor musunuz?
- 3.Eserde hangi geleneksel enstrümanları görüyorsunuz, sayınız.
- 4.Kullanılan geleneksel mimari öğeleri ve dekorasyonda dikkatinizi çeken detayları anlatınız.

Cevaplar

- 1.İki genç kadın birlikte müzikle uğraşılıyor.
- 2.Öğrencinin kendi cevabı.
- 3.Tambur ve def.
- 4.Çini, halılar, terlikler, mermer korkuluk, niş, ahşap kapaklar vb.

Boşluk Korkusu

Alejandro Almanza Pereda, 2010–17
Yerleştirme

18. yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar, Romantik manzara resimleri hayli revaçtaydı. Çayırlar, sarp kayalıklar veya şelaleler gibi doğal coğrafi manzaraların resmedildiği bu tür yapıtlar, genellikle vatanseverlik aşilayarak yeni ortaya çıkan devletlerin veya ülkelerin ulusal kimliklerini pekiştirmeyi amaçlıyordu. Yirminci yüzyılda yeniden üretim teknolojilerinin ve ucuz vasıflı emeğin ortaya çıkışıyla birlikte manzara ve janr resimleri ucuza üretilir hale geldi. Geçmiş on yıllara ait, kim tarafından yapıldığı bilinmeyen çeşitli tarzlardaki resimler, bugün bit pazarlarında veya yardım amacıyla kurulan mağazalarda yaygın bir şekilde satılıyor. Bir zamanlar sanatsal nitelikleriyle takdir gören bu resimler şimdi çoğunlukla atılacak veya sanat değeri taşımayan şeyler gibi elden çıkarılıyor.

Alejandro Almanza Pereda, "Horror Vacui" (Boşluk Korkusu, 2010–17) başlıklı serisinde, İstanbul'da arayıp bulduğu Romantik tarzda yapılmış manzara ve janr resimlerini kullanıyor. Duvarda asılı olan her resmin üzerine, görüntüyü kısmen kapatan, bu yüzden sanki resim duvara değil de duvar resmin üzerine asılıymış izlenimi uyandıran bir beton parçası yapıştırılmış. Daha sonra resmin ve asılı olduğu duvarın üzerine sıvı beton sıçratılmış. Ortaya çıkan manzara, sanki yirminci yüzyıla ait bir küçük burjuva evinin inşaat sırasında kazara berbat olmuş iç kısmıdır. Pereda'nın yapıtı, inşa ederken yıkıma da yol açabilen entropik güçlerin bir alegorisi olarak da görülebilir. Almanza Pereda, beton gibi bir inşaat malzemesini dış alan manzaralarıyla karşı karşıya getirerek insan eliyle gerçekleştirilen inşaatlardaki boşluk doldurma süreçlerine dikkat çekiyor. Seriyeye adını veren "horror vacui"–"boş alan korkusu ya da antipatisi"– bir resim düzleminin negatif boşluklarını detaylarla doldurmaya dayalı geleneksel bir görsel tekniktir.

Kazanımlar: G.7.1.4., G.7.1.7., G.7.1.8., G.7.2.1., G.7.2.2., G.7.2.3., G.7.2.4., G.7.3.1., G.7.3.2., G.7.3.3., G.7.3.4., G.7.3.5., G.7.3.6., G.7.3.7., G.7.3.8., G.8.1.3., G.8.1.4., G.8.1.5., G.8.1.6., G.8.1.7., G.8.1.8., G.8.1.9., G.8.2.1., G.8.2.2., G.8.2.3., G.8.2.4., G.8.3.1., G.8.3.3., G.8.3.5., G.8.3.6., G.8.3.7.

Sorular

- 1.Güncel ne demek?
- 2.Güncel sanat nedir?
- 3.Güncel sanat konuları neler olabilir?
- 4.Yerleştirme nedir?
- 5.Günümüzde hangi teknikler ve malzemeler kullanılıyor?
- 6.Kavramsal çerçeveye ne demek?
- 7.İnsan ve doğanın günümüzdeki ilişkisi sizce nasıl?
- 8.Çevrenizi korumak için neler yapıyorsunuz?

Cevaplar

- 1.Günümüze ait olan, günün konusu olan.
- 2.Halen hayatta olan sanatçılar tarafından gerçekleştirilen sanatsal üretim. Güncel sanat sadece belirli bir grup, tarz ya da teknikle bağlantılı değildir, kısaca günümüze ait sanatı ifade eder.

3.Öğrencinin kendi cevabı (her şey olabilir).

4.Enstalasyon (yerleştirme) özellikle belirli bir mekân için tasarlanmış sanat çalışması anlamına gelir. Yerleştirme, sıklıkla çok sayıda parçadan oluşur ve geçici bir süre için mekânı kaplar. Yerleştirmeler pek çok farklı malzemeden oluşabilir. Örneğin bulunmuş nesnelere oluşan bir yerleştirme, salıncaklardan oluşan bir yerleştirme veya bir ses yerleştirmesi olabilir.

5.Video, 3 boyut, ses, performans vb.

6.Eserin konusu, eserde anlatılmak istenilen düşünceler, olaylar, kavramlardır. Bu eser, 15. İstanbul Bienali'nin teması "İyi Bir Komşu" kapsamında doğa ve insan ilişkisine dikkat çeker.

7.Öğrencinin kendi cevabı.

8.Öğrencinin kendi cevabı.

Etkinlik Önerileri

Mekân: Pera Müzesi, 2. Kat

Sergi: Osman Hamdi Bey

Yöntem ve Teknikler: Oyun

Yaş Grubu: 4-6

Araç-Gereç: Eser görselleri çıktısı

Kazanım: Osman Hamdi Bey'in eserlerini tanımak ve öğrenmek, hafıza gelişimi

Süreç:

Eşini Bul

Öğretmen müzede sergilenen eserlerden ikişer tane küçük boyda çıktı alır. (Eser görselleri Pera Müzesi internet sitesinden seçilebilir.) Öğrencilerle hafıza oyunu oynamak için çember olunur, eser çıktılarında hazırlanan kartlar kapalı olarak dizilir. Öğrenciler kartları ikişer ikişer açarak birbirinin aynı olanları bulmaya çalışır. Açılan 2 kart birbirinin aynı değilse tekrar kapatılır ve sıra diğer oyuncuya geçer, tüm kartların eşi bulunana kadar oyun devam eder.

Mekân: Pera Müzesi, 2. Kat

Sergi: Osman Hamdi Bey

Yöntem ve Teknikler: Hikaleştirme, rol yapma, canlandırma

Yaş Grubu: 7-8

Araç-Gereç: Kâğıt, kalem

Kazanım: Osman Hamdi Bey'in eserlerini tanımak ve öğrenmek

Süreç:

Portrelerin Hikâyeleri

Osman Hamdi Bey sergisi gezilir ve eserlerdeki kişilerin hayatları hakkında bilgiler edinilir. Öğretmen sınıfı, her grup bir eseri temsil edecek şekilde ayırır. Gruplar eserlere yönelik karakterlerini belirlerler (eserdeki kişiler ve hayali kişiler) ardından eser bilgilerinden yararlanarak öncesi ya da sonrası hikâyesi yazarlar. Sırayla eserlerin önünde yazdıkları hikâyeyi canlandırırlar.

Mekân: Pera Müzesi, 2. Kat
Sergi: Osman Hamdi Bey
Yöntem ve Teknikler: Bakmak Görmek
Yaş Grubu: 7-12

Araç-Gereç: Kağıt, kuru boya

Kazanım: "Kaplumbağa Terbiyecisi" eserini tanımak ve öğrenmek, hayal gücünü geliştirmek

Süreç:

1) Eseri İnceleme

Osman Hamdi Bey'in eseri Kaplumbağa Terbiyecisi incelenir. Öğrenciler, tabloda dikkatlerini çeken öğeleri/detayları bir kağıda not alır. Not aldıkları öğeleri/detayları arkadaşları ile paylaşır.

2) Kaplumbağa Terbiyecisi'ne Tablonun Dışından Bakmak

Öğretmen, öğrencilere tabloda gördükleri arkası dönük figürün, Osman Hamdi Bey'in, ön taraftan nasıl görünebileceğini sorar. Öğrenciler, kendilerini binanın dışından percerenin öbür tarafından, Kaplumbağa Terbiyecisi'ne bakarken hayal eder. Hayal ettikleri bu alanın detaylarını düşünürler (binanın dışı, rengi, bulunduğu çevre ve doğa vb.) ve kuru boyalar ile resmederler. Ardından yarattıkları bu manzarayı sınıfa anlatırlar.

Mekân: Pera Müzesi, 2. Kat
Sergi: Osman Hamdi Bey
Yöntem ve Teknikler: Oyun, canlandırma
Yaş Grubu: 9-12

Araç-Gereç: Eser görselleri çıktısı

Kazanım: Osman Hamdi Bey'in eserlerini tanımak ve öğrenmek

Süreç:

1) Yap-Boz

Öğretmen müzeye gelmeden önce birkaç eser görseli seçer ve baskı alır, kâğıtları yap-boz gibi 3-4 parçaya böler. (Eser görselleri Pera Müzesi internet sitesinden seçilebilir.) Sergi gezisinden önce öğrencilere seçili tabloların parçalarını karışık olarak dağıtılır. Eserlerin bütünü oluşturulan parçaların her biri farklı öğrencilerde bulunur. Öğrenciler ellerindeki parçanın hangi esere ait olduğunu bulup o tablonun önünde diğer parçalara sahip öğrencilerle buluşur ve kâğıtları birleştirerek eseri tamamlar.

2) Canlandırma

Her eserin parçalarını birleştiren öğrenciler bir grup oluştururlar ve eseri donuk imge tekniğiyle canlandırırılar.

Mekân: Pera Müzesi, 2. Kat

Sergi: Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar

Yöntem ve Teknikler: Hikâyeleştirme, canlandırma

Yaş Grubu: 11-12

Araç-Gereç: Kâğıt, kurşun kalem

Kazanım: Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar sergisindeki eserleri tanımak, dönemin şartlarını öğrenmek, mektup yazım tekniklerini öğrenmek

Süreç:

1) Geçmişten Mektuplar

Elçiler ve Ressamlar seçkisi elçilerin gittikleri ya da geldikleri ülkelere dikkat edilerek gezilir. Ardından öğretmen sınıfı gruplara ayırır ve her grup bir ülkeyi temsil eder. Her grup eserlerin konu aldığı bir ülkeye (diğer gruplardan birine) gönderilmek üzere mektup yazar.

2) Canlandırma

Öğrenciler gruplarından bir temsilci/elçi seçer ve elçi mektubu ilgili ülkeye ulaştırır. Mektubun sunumunda canlandırma yaparlar (kral, kraliçe, padişah, elçi, koruma, sadrazam, asker vb.) Son olarak ulaştırılan mektuplar okunur.

SUNA VE İNAN
KIRAÇ VAKFI